

श्री
राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौं, मुकाम पुलचोक ललितपुर
इजलास
माननीय अध्यक्ष श्री टेकप्रसाद ढुङ्गाना
राजस्व सदस्य श्री गोविन्दप्रसाद अधिकारी
लेखा सदस्य श्री पुष्प प्रसाद गुरागाईं
फैसला
२०७८।०७९ सालको निर्णय नं. ३११
पुनरावेदन नं. ०७७-RB-००३१
मुद्दा:- मुल्य अभिवृद्धि कर (२०७१/०७२) ।

कास्की जिल्ला पोखरा म.न.पा. वडा नं. ९ महेन्द्रपुलस्थित कर्माचार्य ब्रदर्स (स्थायी }
लेखा नं. ३०००१२७७०) को तर्फबाट प्रोप्राइटर गोविन्द प्रसाद कर्माचार्य.....१ } पुनरावेदक

विरुद्ध

श्री ठूला करदाता कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुर..... १ } प्रत्यर्थी

शुरु निर्णय गर्ने कार्यालय र अधिकारी

शुरु निर्णय गर्ने कार्यालय:- ठूला करदाता कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुर

शुरु निर्णय गर्ने अधिकारी: प्रमुख कर प्रशासक श्री धनिराम शर्मा

शुरु कार्यालयको निर्णय मिति:-२०७५/२/२०

प्रशासकिय पुनरावलोकनको निर्णय गर्ने कार्यालय र पदाधिकारी

निर्णय गर्ने कार्यालय: आन्तरिक राजस्व विभाग

निर्णय गर्ने पदाधिकारी: महानिर्देशक श्री विनोद बहादुर कुँवर

निर्णय मिति: २०७६/१०/२२

उपस्थित कानून व्यवसायीहरू

पुनरावेदकका तर्फबाट : विद्वान अधिवक्ता श्री मन्जु बुढाथोकी

प्रत्यर्थी कार्यालयहरूका तर्फबाट : विद्वान उपन्यायाधिवक्ता श्री दिपक भण्डारी

अविलम्बित नजीर: *

आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशकबाट मिति २०७६।१०।२२ मा भएको निर्णय उपर राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ६(१) र मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा ३२ बमोजिम यस न्यायाधिकरणमा पर्न आएको पुनरावेदन यसै न्यायाधिकरणको क्षेत्राधिकार भित्रको हुँदा प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं न्यायाधिकरणको ठहर यस प्रकार रहेको छ:-

तथ्य खण्ड

१. विविध थोक व्यापार तथा चुरोटको कारोबार गर्ने पुनरावेदक करदाता कर्माचार्य ब्रदशको आ.व. २०७१/०७२ को लागि मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फको पूर्ण कर लेखा परीक्षण सम्पन्न भै पेश भएको प्रतिवेदनको आधारमा मूल्य अभिवृद्धि कर नियमावली, २०५३ को नियम २९(१) बमोजिम कर, जरिवाना, थप दस्तुर र व्याज समेत जम्मा रू. १०,३४,१२०।- को प्रारम्भिक कर निर्धारण गर्ने गरी ठूला करदाता कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुरबाट मिति २०७५/०२।०३ मा जारी भएको आदेश।
२. प्रारम्भिक कर निर्धारण आदेश बमोजिम मूल्य अभिवृद्धि कर तिर्नु नपर्ने कारण भए १५ दिन भित्र ठोस प्रमाण पेश गर्न ठूला करदाता कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुरबाट जारी भएको सूचना करदाताले मिति २०७५/०२।०४ मा बुझीलिइ यस करदाताले सूर्य नेपाल प्रा.लि.बाट सामान खरिद गर्ने क्रममा रू.६३,३४,८२७।- को विजक प्राप्त गरेको, तर पछि आगलागीको कारणले सामान प्राप्त नभएको, खरिद विजकको आधारमा खरिदलाई मूल्य अभिवृद्धि कर सहितको रकम सूर्य नेपाल प्रा.लि. लाई भुक्तानी गरेको तर सूर्य नेपालले पछि सामान आपूर्ति गर्न नसक्ने भनी क्रेडिट नोट जारी गरेको हुदा यस फर्मले पनि खातामा सोही बमोजिम जनाई खरिद रकम र क्रेडिट नोटलाई समायोजन गरी हिसाब मिलान गरिएको कारोबार नै खारेज भएको हुँदा त्यसमा करदाताले मूल्य अभिवृद्धि कर तिर्नु पर्ने होइन। सरकारले पनि मूल्य अभिवृद्धि कर लिन पाउने होइन। यस फर्मको तर्फबाट सूर्य नेपाल प्रा.लि.लाई भुक्तानी गरेको मूल्य अभिवृद्धि करको रकम सूर्य नेपाल प्रा.लि.ले विक्री खातामा जनाई विक्रीमा उठाएको कर विवरणमा संलग्न गरी सरकारलाई बुझाएको र बस्तुको मूल्य मात्रै यस फर्मलाई क्रेडिट नोटको माध्यमबाट फिर्ता गरेको हुँदा यस फर्मको तर्फबाट तिर्न नपर्ने मूल्य अभिवृद्धि करको रकम सरकारको खातामा गई सकेको हुँदा यस फर्मले नै क्रेडिट दावी गरेको भन्ने समेत व्यहोराको

करदाता कर्माचार्य ब्रदर्थको तर्फबाट आन्तरिक राजस्व कार्यालय, ललितपुरमा मिति २०७५/०२।१७ गते लिखित जवाफ पेश भएको ।

३. करदाताले विजक न.३१०८६ बाट खरिद गरेको रू.६३,३४,८२७।- को चुरोट भौतिक रूपमा मौज्जातमा प्राप्त नभई सोको भुक्तानी गरेको भनी करदाताको स्वामित्व स्टकमा (भौतिक रूपमा) प्राप्त हुन नआएको चुरोटको खरिदमा लिएको मूल्य अभिवृद्धि कर क्रेडिट मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन २०५२ को दफा १७(१) बमोजिम लिन मिल्ने नदेखिएको हुदां करदाताको जिकिरसंग सहमत हुन सकिएन । तसर्थ सो खरिदमा लिएको मूल्य अभिवृद्धि कर क्रेडिटको सोही ऐनको दफा २०(१) बमोजिम कर निर्धारण गरी दफा २९(१क) बमोजिम २५ प्रतिशत जरिवाना, दफा २६(२) बमोजिम व्याज एवं दफा १९(२) बमोजिम थप दस्तुर समेत निर्धारण गर्नु कानून सम्मत ठहर्छ भनी ठूला करदाता कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुरबाट मिति २०७५।०२।२७ मा भएको अन्तिम कर निर्धारण आदेश ।
४. ठूला करदाता कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुरले मिति २०७५/०२/२७ मा जारी गरेको आ.व. २०७१/०७२ को मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फको अन्तिम कर निर्धारण आदेशमा चित्त नबुझी कर्माचार्य ब्रदर्थले प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि मिति २०७५/०३/१४ मा आन्तरिक राजस्व विभागमा पेश गरेको निवेदन ।
५. मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, आर्थिक ऐन तथा मूल्य अभिवृद्धि कर नियमावलीले तोकेको व्यवस्था बमोजिम कुनै कारवाही र प्रक्रिया पुरा नगरेको निवेदकको कारोबारको प्रकृति तथा जिकिर हेर्दा सुर्य नेपाल प्रा.लि. बाट निवेदकको अधीनमा हुने गरी उक्त बस्तुको स्वामित्व हस्तान्तरण भएको देखिँदैन। यसरी आफ्नो स्वामित्वमा नै नआएको बस्तुलाई खरिद भएको भनी मूल्य अभिवृद्धि कर क्रेडिट दावी गरेकोलाई शुरु कार्यालयले मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा १७(१) बमोजिम क्रेडिट कट्टी दिन नमिल्ने भनी कर तथा जरिवाना समेत गर्ने गरी गरेको अन्तिम कर निर्धारण आदेश मिलेको देखिँदा निवेदकको जिकिर पुग्न नसक्ने ठहर्छ भनी आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशकबाट मिति २०७६।१०।२२ मा भएको निर्णय ।
६. कर नै नलाग्ने कारोबारमा असुल उपर हुन गएको मूल्य अभिवृद्धि कर क्रेडिटमार्फत निवेदकले फिर्ता पाउने कुरामा विवाद हुन नसक्नेमा क्रेडिट दावी अमान्य गरी जरिवाना समेत लगाएको कर निर्धारण त्रुटिपूर्ण हुँदा शुरु निर्णय नै बदर गर्नुपर्नेमा आन्तरिक राजस्व विभागले सदर गरेको ठूला करदाता कार्यालय ललितपुरको मिति २०७५।२।२० को निर्णय पर्चा, सो अनुसारको मिति २०७५।२।२७ को अन्तिम कर निर्धारण आदेश, र सो आदेशलाई सदर गर्ने आन्तरिक राजस्व विभागको मिति २०७६।१०।२२ को निर्णय समेत बदर गरी पुनरावेदकलाई उक्त कर निर्धारण आदेश

बमोजिमको मूल्य अभिवृद्धि कर तथा जरिवाना समेत नलाग्ने गरी न्याय इन्साफ पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको करदाताको तर्फबाट यस न्यायाधिकरणमा मिति २०७७/०४/१८ मा दर्ता भएको पुनरावेदन पत्र ।

७. यसमा मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४०(३) बमोजिम छलफलको प्रयोजनार्थ विशेष सरकारी वकिलको कार्यालयलाई सूचना दिई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने यस न्यायाधिकरणबाट मिति २०७८/०१/१० मा भएको आदेश ।

ठहर खण्ड

८. नियम बमोजिम साप्ताहिक तथा दैनिक पेसीसूचिमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक करदाता कर्माचार्य ब्रदरशका तर्फबाट उपस्थित हुनुभएका विद्वान अधिवक्ता श्री मन्जु बुढाथोकीले कर नै नलाग्ने कारोबारमा मूल्य अभिवृद्धि कर असुल उपर हुन गएकोमा क्रेडिटमार्फत निवेदकले फिर्ता पाउने कुरामा विवाद हुन नसक्ने अवस्थामा समेत क्रेडिट दावी अमान्य गरी जरिवाना समेत लगाएको अन्तिम कर निर्धारण आदेश त्रुटिपूर्ण हुँदा ठुला करदाता कार्यालय ललितपुरबाट पुनरावेदक करदाताको हकमा भएको मूल्य अभिवृद्धि कर निर्धारणको आदेश बदर गरी पाउँ भनी गर्नुभएको बहस समेत सुनियो ।
९. प्रत्यर्थी कार्यालयका तर्फबाट उपस्थित हुनुभएका विशेष सरकारी वकिल कार्यालय, काठमाडौँका विद्वान उप-न्यायाधिवक्ता श्री दिपक भण्डारीले करदाताले आफ्नो स्वामित्वमा नै नआएको बस्तुलाई खरीद भएको भनी मूल्य अभिवृद्धि कर क्रेडिट दावी गरेको देखिँदा शुरु कार्यालयले मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा १७(१) बमोजिम क्रेडिट कट्टी दिन नमिल्ने भनी मूल्य अभिवृद्धि कर तथा जरिवाना समेत गर्ने गरी गरेको अन्तिम कर निर्धारण आदेश कानूनसम्मत नै रहेको र सो निर्णयलाई सदर गरी अन्तरिक राजस्व विभागले गरेको निर्णय समेत कानूनसम्मत नै रहेको देखिँदा सदर गरी पाउँ भनी गर्नुभएको बहस समेत सुनियो ।
१०. उपर्युक्त बहस समेत सुनी मिसिल संलग्न कागज प्रमाणको अध्ययन गरी हेर्दा, ठुला करदाता कार्यालय ललितपुरबाट पुनरावेदक करदाताको हकमा भएको मूल्य अभिवृद्धि करको अन्तिम कर निर्धारणको निर्णय मिलेको छ, छैन? पुनरावेदक करदाताको पुनरावेदन जिकिर पुग्ने हो वा होइन? भन्ने विषयमा निर्णय दिनुपर्ने भई मुल विवाद निरोपणको लागि देहायका प्रश्नमा विवेचना गर्नुपर्ने देखिन आयो:-

(क) पुनरावेदक करदाताबाट राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९(१)(क) को परिपालना भएको छ वा छैन?

(ख) करदाताको जिकिर बमोजिम मुल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा १७(१) बमोजिम क्रेडिट कट्टी दिन मिल्ने वा नमिल्ने के हो ?

११. सर्व प्रथम सहकर्मी लेखा सदस्यले प्रस्तुत मुद्दामा करदाताले राख्नु पर्ने धरौटी रकमको सम्बन्धमा फरक राय प्रकट गर्नु भएकोले पुनरावेदक करदाताले यस न्यायाधिकरणमा यो पुनरावेदन दर्ता गर्दा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९(१) (क) को परिपालना गरेको देखिन्छ वा देखिदैन भन्ने प्रश्न तर्फ विचार गर्नुपर्ने देखियो। राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) मा प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि यस ऐन अन्तर्गत न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन गर्दा देहाय बमोजिम धरौटी नराखी पुनरावेदन लाग्ने छैन भन्ने कानूनी व्यवस्था गर्दै खण्ड (क) मा कर निर्धारण भएकोमा निर्धारित करको पचास प्रतिशत रकम र जरिवाना भएकोमा जरिवानाको रकम र दुवै भएकोमा निर्धारित करको पचास प्रतिशत रकम र जरिवानाको रकम त्यस्तो निर्धारण गर्ने वा जरिवाना गर्ने अधिकृतले नै तोकिदिएको कार्यालयमा भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको पाइन्छ। उक्त कानूनी व्यवस्था बमोजिम धरौटी राखेको सम्बन्धमा करदाताले पुनरावेदन पत्रमा विवादित रकम रु.१०,२९,४१०।- रहेको, सोको प्रशासकीय पुनरावलोकनमा निवेदन पेश गर्दा ३३ प्रतिशत रु.३,४४,८००।- दाखिला गरेको र राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन गर्दा रु १,७०,०००।- धरौटी वापत जम्मा गरिएको छ भनी व्यहोरा लेखी भौचरको प्रति समेत संलग्न गरेको देखियो। यसरी कर निर्धारण रकम रु.१०,२९,४१०।-रहेको र धरौटी वापत दाखिल गरेको रकम रु.५,१४,८००।- भई विवादित कर रकमको पचास प्रतिशत भन्दा बढी रकम जम्मा भएको मिसिलबाट देखियो। रकम जम्मा गर्दा धरौटी खातामा जम्मा नगरी राजस्व खातामा जम्मा भएको कारणले मात्र करदाताले राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९(१)(क) को परिपालना नगरेको भन्नु न्यायोचित हुने देखिएन।

१२. अब नोक्सानी भएको बस्तुको तिरिसकेको मुल्य अभिवृद्धि कर वापतको रकम फिर्ताको लागि दावी गरेको क्रेडिट अमान्य गरेको कर कार्यालयको निर्णय नमिलेको भनी पुनरावेदकले लिएको जिकिर तर्फ हेर्दा, सुर्य नेपाल प्रा.लि.बाट यी करदाता कर्माचार्य ब्रदर्शले रु.६३,३४,८२७।-मुल्यको विभिन्न किसिमका चुरोट किनेकोमा सोको मुल्य अभिवृद्धि कर वापत रु.८,२३,५२७।६१ समेत जम्मा मुल्य रु.७१,५८,३५५।४१ खरिद वापत बुझाएको मिति २०७१।०३।१०को विजक न. ३१०८६ बाट देखिन्छ। सो खरिदबाट किनेको चुरोट क्रेताले पाउनु अगाडि नै विक्रेताको गोदाममा आगलागि भएकोले प्राप्त गर्न नसकेको भनि करदाताले दावी लिएको पाइन्छ। विक्रेताले समेत सो तथ्यलाई स्वीकार गरी मुल्य अभिवृद्धि कर वापत यी करदाता कर्माचार्य ब्रदर्शले बुझाएको सो रकम कर कार्यालयलाई बुझाईसकेको भनि सो बाहेकको चुरोटको मुल्य

रु.६३,३४,८२७।— खरिदकर्ता सुर्य नेपाल प्रा. लि.बाट यी करदातालाई गरेको फिर्ता मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिन्छ। सुर्य नेपाल प्रा.लि. बाटै मुल्य अभिवृद्धि कर बापतको रु.८,२३,५२७।६१ कर कार्यालयमा बुझाएको भनि उल्लेख गरेको विषयमा ठुला करदाता कार्यालयले कुनै खण्डन गर्न सकेको देखिदैन। विजक नं. ३१०८६ बाट खरिद गरेको चुरोट विक्रेता सुर्य नेपाल प्रा.लि. को गोदाममा नै नष्ट भई करदाता समक्ष नपुगेको तथ्यलाई कसैले पनि इन्कार नगरिरहेको अवस्थामा चुरोटको मुल्य विक्रेताबाट फिर्ता पाएको तर मुल्य अभिवृद्धि कर बापतको रकम कर कार्यालयलाई बुझाइ सकेकोले फिर्ता गरेको नदेखिँदा यी करदाताले कानूनको म्याद भित्रै मुल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को १७(१) बमोजिम क्रेडिट दावी गरेको देखिन्छ। मुल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा १७(१) मा "दर्ता भएको व्यक्तिले आफ्नो कर लाग्ने कारोवारसँग सम्बन्धित वस्तु वा सेवा आयात वा प्राप्त गर्दा तिरेको वा तिर्नुपर्ने गरेको रकम आफुले उठाएको गरेको रकमबाट कट्टी गर्न सक्नेछ" भन्ने कानुनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ भने मुल्य अभिवृद्धि कर नियमावली, २०५३ को नियम ३९क मा देहाय बमोजिमको व्यवस्था रहेको पाइन्छ।

(१) कुनै वस्तु आगजनी, चोरी, दुर्घटना, टुटफुट, ध्वंसात्मक गतिविधिका कारणले हानि नोक्सानी हुन गई त्यस्तो वस्तुको मौज्जातबाट लगत कट्टा गर्नु परेमा वा कम मुल्यमा बिक्री गर्नु पर्ने भएमा प्रमाण सहित त्यस्तो अवस्था भएको मितिले तीस दिनभित्र त्यस्तो वस्तुमा तिरेको कर कट्टी गर्नको लागि आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ।

(२) उपनियम(१)बमोजिम परेको निवेदन छानविन गर्दा हानि नोक्सानी भएको देखिएमा कर अधिकृतले त्यस्तो हानि नोक्सानी भएको वस्तुमा तिरेको करकट्टी गर्न दिन सक्नेछ।

तर विमा गरिएको वस्तुको हकमा क्षतिपूर्ति प्राप्त गरेको हदसम्म हुने रकम करदाता स्वयंले करकट्टी गर्न सक्नेछ।

उक्त कानुनी व्यवस्था बमोजिम करदाताको आफ्नो गोदाम वा मौज्जातमा रहेको वस्तु हानि नोक्सानी भएको अवस्थामा उक्त नियमावलीको उपनियम (१) बमोजिम निवेदन दिई प्रमाणित गराउनु पर्ने देखिन्छ। आफ्नो नियन्त्रणमा नआई विक्रेताको गोदाममा नै आगलागी भई नष्ट भएको वस्तुको हकमा यी करदाताले उक्त प्रकृया अपनाउन सक्ने अवस्था देखिदैन। प्रस्तुत मुद्दामा करदाताले खरिद गरी मुल्य अभिवृद्धि कर समेत बुझाईसकेको वस्तु आगलागीबाट नष्ट भएको तथ्यमा विवाद देखिदैन। उक्त तथ्यलाई ठुला करदाता कार्यालयले समेत स्वीकार नै गरेको देखिन्छ।

१३. यसरी क्रेताले खरिद गरिएको चुरोटको मुल्य सहित मुल्य अभिवृद्धिकर बुझाई सकेकोमा सो चुरोट आफ्नो स्वामित्वमा नआउदै विक्रेताको गोदाममा नै आगलागी भई प्राप्त हुन नसकेको स्थितिमा यी करदाताबाट मुल्य अभिवृद्धि कर उठाउने कार्य मुल्य अभिवृद्धि करको आधारभुत सिद्धान्त र प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त समेतको विपरित हुने हुँदा करदाताले खरिद गरी आफ्नो स्वामित्वमा नआएको चुरोटको क्रेडिट दावी गरेको मिलेन भनी मुल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को १७(१) बमोजिम क्रेडिट दावी कट्टी दिन नमिल्ने भनी शुरु ठुला करदाता कार्यालयका प्रमुख कर प्रशासकले मिति २०७५।०२।२७ मा गरेको निर्णय र सो निर्णयलाई सदर गर्ने गरी आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशकबाट मिति २०७६।१०।२२ मा भएको निर्णय समेत मिलेको नदेखिँदा पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरलाई मनासिव नै मान्न पर्ने देखिन आयो।
१४. अतः माथि उल्लेखित आधार एवं कारण समेतबाट पुनरावेदक करदाता कर्माचार्य ब्रदर्स स्थायी लेखा नं. ३०००१२७७० ले सुर्य नेपाल प्रा.लि. बाट विजक न. ३१०८६ बाट खरिद गरेको चुरोट विक्रेताको गोदाममा नष्ट भई करदाता सम्म नआपुगेको तथ्यलाई स्वीकार गरिसकेपछि बस्तुको मुल्य विक्रेताबाट फिर्ता पाएको तर सरकारको खातामा गई सकेको मुल्य अभिवृद्धि कर बापतको रकम करदाताले कानुनको म्याद भित्रै क्रेडिट दावी गरेकोमा त्यसलाई ईन्कार गरी कट्टी दिन नमिल्ने भनी शुरु ठुला करदाता कार्यालयका प्रमुख कर प्रशासकले मिति २०७५।०२।२७ मा गरेको निर्णय र सो निर्णयलाई सदर गर्ने गरी आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशकबाट मिति २०७६।१०।२२ मा भएको निर्णय समेत मिलेको नदेखिँदा उल्टी हुने ठहर्छ। अरुमा तपसिल बमोजिम गर्नु।

तपसिल खण्ड

१. माथि ठहर खण्डमा लेखिए बमोजिम शुरु ठुला करदाता कार्यालयका प्रमुख कर प्रशासकले गरेको निर्णय र सो निर्णयलाई सदर गर्ने गरी आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशकबाट मिति २०७६।१०।२२ मा भएको निर्णय समेत मिलेको नदेखिँदा उल्टी हुने ठहरी फैसला भएकोले करदाता कर्माचार्य ब्रदर्सले फिर्ता पाउने मुल्य अभिवृद्धि कर बापतको रु.८,२३,५२७।६१ रकम करदाताको हिसाबमा मिलान गर्नु वा फिर्ता दिनु भनि शुरु ठुला करदाता कार्यालयमा लेखि पठाइदिनु।
२. फैसलाको प्रतिलिपी सहितको जानकारी विशेष सरकारी वकिलको कार्यालय काठमाण्डौलाई दिनु।

३. फैसलाको नक्कल माग गर्ने सरोकारवालाबाट लाग्ने दस्तुर लिई नक्कल दिनु।
४. प्रस्तुत फैसलाको विद्युतिय प्रति अपलोड गरी यस मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाईदिनु।

टेकप्रसाद ढुङ्गाना
(अध्यक्ष)

उक्त रायमा मेरो सहमती छ।

गोविन्दप्रसाद अधिकारी
(राजस्व सदस्य)

लेखा सदस्य श्री पुष्प प्रसाद गुरागाईंको फरक राय

१५. यसमा ठूला करदाता कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुरका प्रमुख कर अधिकृत प्रमुख कर प्रशासक श्री धनिराम शर्माबाट भएको मिति २०७५/२/२० को निर्णय र प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि मिति २०७५/०३/१४ मा दिएको निवेदन उपर आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशक महानिर्देशक श्री विनोद बहादुर कुँवरबाट मिति २०७६/१०/२२ मा भएको निर्णय उपर चित्त नबुझि मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा ३३ तथा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ६ बमोजिम न्यायाधिकरणको क्षेत्राधिकार अन्तर्गत पर्ने प्रस्तुत मुद्दा ऐ. ऐनको दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिम निर्धारित (विवादित) कर रु.१०,२९,४१०।- को पचास प्रतिशतले हुने पुनरावेदन धरौटी रु.५,१४,७०५।- दाखिल नगरेको अवस्थामा पनि धरौटी रकम पुगे/नपुगेको यकिन समेत नगरी स्त्रेतेदारबाट स्वीकृत भई मिति २०७७।०४।१८ मा पुनरावेदन दर्ता भएको पाइयो ।
१६. राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा २, ३, ५, ६, ९ र १४ क्रमशः परिभाषा, स्थापना र गठन, अधिकारक्षेत्रको प्रयोग, अधिकारक्षेत्र, पुनरावेदन सम्बन्धमा धरौट राख्ने र म्याद र न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्ने मुद्दाहरूको शुरु कारवाही र किनारा गर्ने अड्डा वा अधिकारीलाई पक्ष र साक्षी झिकाउने, बयान लिने, प्रमाण बुझ्ने, कागजपत्र दाखिल गराउने र दण्ड सजाय गर्ने समेत प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम अदालतलाई भए सरहको अधिकार हुने कानूनी व्यवस्था गरेको छ । साथै यो ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न र ऐनको उद्देश्य पूर्ति गर्नको लागि नेपाल सरकारले नियम बनाउन सक्ने व्यवस्था दफा १५ मा गरिएको छ । ४८ वर्ष पहिले विक्रम सम्बत २०३१

सालमा बनेको ऐनमा भएको व्यवस्था कार्यान्वयन गर्न नियम नबनाइनु ऐनमा भएका उल्लिखित दफाहरूमा न्यायाधिकरणको काम, कर्तव्य, विधि र प्रकृया स्पष्ट भएर नै हो भन्ने बुझ्नु पर्ने भयो । न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन दर्ता गर्दा र दर्ता भएका मुद्दाहरूको सुनुवाई गर्नु भन्दा पहिले प्रारम्भिक चरण मै दफा ६ बमोजिमको न्यायाधिकरणको अधिकार क्षेत्र र दफा ९ बमोजिमको पुनरावेदन दर्ता गर्न दाखिल गर्नु पर्ने धरौट र पुनरावेदनको म्याद ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसार भए नभएको यकिन गर्नु पर्ने देखियो । करदाता पुनरावेदकले पुनरावेदन पत्रमा न्याय निरोपणका लागि दावी गरेका, प्रत्यर्थीले भन्सार महशुल र कर निर्धारणमा गर्दा भए/गरेका कानूनी त्रुटीहरूको सुनुवाई गर्न मुद्दाको प्रत्यर्थी नेपाल सरकारलाई स्वच्छ सुनुवाइका लागि जानकारी दिई झिकाउनु पर्ने प्रचलित कानूनमा व्यवस्था गरिएको छ । न्यायाधिकरण प्रशासनले पुनरावेदन दर्ता गर्दा यस ऐन बमोजिम पुर्याउनु पर्ने रित र पुनरावेदकले पुनरावेदन पत्र साथ पेश गर्नु पर्ने पुनरावेदन धरौटी, म्याद भए रहेको प्रमाण र नेपाल सरकारले तोकेको भौगोलिक क्षेत्र भित्रको भए नभएको सम्बन्धमा न्यायाधिकरणले मिसिलको प्रारम्भिक अध्ययन गरी यकिन गर्नु पर्ने देखियो । प्रचलित ऐन नियममा तोकिएका सबै विधि र रित पुन्याई दर्ता भए/नभएको सम्बन्धमा समग्र न्यायाधिकरणको जिम्मेवारी हुने देखिन्छ । ऐनको दफा ९ बमोजिमको धरौटी भए/नभएको यकिन गर्ने काम राजस्व तथा लेखा सदस्यले गर्नु पदीय विज्ञता र अनुभवका आधारमा गर्नु पर्ने देखिन्छ । यस सम्बन्धमा लेखा सदस्य र निमित्त अध्यक्षको हैसियत राजस्व न्यायाधिकरण काठमाण्डौको क्रमशः चलानी नं. १५६६ मिति २०७७।१२।१३ को पत्र र चलानी नं. मुद्दाफाँट५९ मिति २०७८।११।१३ को पत्रबाट न्यायाधिकरण प्रशासनलाई धरौटी गणना तथा धरौटीको प्रमाण मिसिल संलग्न गर्न गराउन लिखित निर्देशन दिई सम्मानीत सर्वोच्च अदालत, सार्वजनिक लेखा समिति, सम्मानीय प्रधानन्यायाधीशज्यू, न्याय परिषद्, न्याय सेवा आयोग, महालेखा परीक्षक र अर्थ मन्त्रालय समेत निकायमा बोधार्थ दिएको उक्त पत्रहरूमा उल्लेख गरी तोकिएका कामहरू भएको मिसिल अध्ययन गर्दा देखिएन । प्रचलित कानूनले तोके बमोजिमका सबै विधि र प्रकृया सम्पन्न भएको यकिन गरेर मात्र अन्तिम सुनुवाइ गरी फैसला गरिने र प्रकृयागत त्रुटी भएको देखिएमा विषय विज्ञको राय बमोजिम निर्णय गर्नु उचित हुने व्यहोरा तथा राजस्व, धरौटी, विनियोजन, कोष, आय, व्यय, डेबिट, क्रेडिट, वासलात, नाफा/नोक्सान खाता सर्वसञ्चित कोषमा दाखिला हुने रकम, धरौटी खातामा दाखिला गर्नु पर्ने रकम आदि विषयका सम्बन्धमा लेखा सदस्यले प्रचलित कानूनमा भएको व्यवस्था सहित निर्णयमा पुग्नु अघि आफ्नो राय लिखित रूपमा उल्लेख गर्नु ऐनको दफा ३ को उपदफा (३) को देहाय (क) मा रहेको पद नामको कर्तव्य भित्र पर्ने व्यहोरा समेत फैसलाको तथ्य खण्डमै उल्लेख गर्नु पर्ने देखियो ।

१७. यसै गरी राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिमको धरौटी दाखिला नगरी पुनरावेदन दर्ता भएका मुद्दाहरूको फैसला भएमा ऐ. ऐनको दफा ८ अनुसार सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन दिन पाउने हक अधिकारबाट करदाता पुनरावेदक बञ्चित भई फैसलामा “अधिकारक्षेत्रको प्रश्न बुझ्नु पर्ने प्रमाण नबुझेको वा बुझ्नु नहुने प्रमाण बुझेको वा बाध्यात्मक रूपमा पालन गर्नु पर्ने कार्यविधिसम्बन्धी कानूनको उल्लंघन भएको प्रन र गम्भीर कानूनी त्रुटी सम्बन्धी प्रश्न” उठि प्रत्यक्ष कानूनी त्रुटी भई न्यायाधिकरणको निर्णय पूर्ण वा आंशिक रूपमा उल्टिने देखि सर्वोच्च अदालतले आफू समक्ष पुनरावेदन गर्न अनुमति दिएकोमा न्यायाधिकरणको फैसला वा अन्तिम आदेश उपर दफा ९ बमोजिमको धरौटी नराखी वा तोकिए बमोजिमको सम्पूर्ण रकम धरौटी खातामा रकम दाखिला नगरी पुनरावेदन दर्ता गर्दा वा दर्ता भएको पुनरावेदन उपर फैसला हुँदा कार्यविधि सम्बन्धी वाध्यकारी कानूनी व्यवस्थाको उल्लंघन हुनगई सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन लागि करदाताको हितमा प्रतिकूल असर पर्ने समेत देखिएकोले पछि पुष्टी हुने मिसिल संलग्न तथ्य, कानूनी व्यवस्था र सर्वोच्च अदालतबाट भन्सार विभाग तथा आन्तरिक राजस्व विभागमा प्रशासकीय पुनरावलोककका लागि दाखिला गर्नु पर्ने भन्सार महशुल बापतको रकम र राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन दर्ता गर्न राख्नु पर्ने धरौटी रकम सम्बन्धमा भएको विवादमा भएका पूर्व फैसला, आदेश र निर्णय समेत हेरी निम्न बमोजिम विषयमा यकिन गरेर मात्र निर्णयमा पुग्नु पर्ने देखियो ।

क) राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ६ बमोजिम न्यायाधिकरणको अधिकार क्षेत्र भित्र परेको प्रस्तुत पुनरावेदन दर्ता गर्दा दाखिल गर्नु पर्ने दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिमको धरौटी दाखिल भएको छ ? छैन ?

ख) ऐ. दफाको उपदफा (१) बमोजिम मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फको पुनरावेदन दर्ताका लागि तोकिएको देहायको खण्ड (क) बमोजिम धरौटी नराखी दर्ता भएको पुनरावेदनको तथ्य भित्र प्रवेश गरी निर्णय गर्नुको औचित्य हुने ? नहुने ? सम्बन्धमा निर्णय गरी फैसला गर्नु पर्ने देखिन आयो ।

१८. प्रस्तुत मुद्दाको पुनरावेदन दर्ता गर्दाका वखत राख्नु पर्ने धरौटी दाखिला भएको नदेखिएको सन्दर्भमा पुनरावेदक तथा प्रत्यर्थी तर्फका विद्वानलाई म लेखा सदस्यबाट धरौटी रकम दाखिला भएको देखिएन भनि प्रष्ट पार्न अनुरोध गर्दा पुनरावेदकको तर्फका विद्वान अधिवक्ता श्री महेश कुमार थापाबाट निर्धारित गरेको तोकिए अनुसारको रकम अग्रिम दाखिला भएकोले सोको आधारमा पुनरावेदन दर्ता भएको हो भन्ने बहस र प्रत्यर्थी तर्फका विद्वान उपन्यायाधिवक्ता श्री दिपक भण्डारीबाट राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिम पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्नु पर्ने विवादित कर

रकमको ५० प्रतिशतले हुने धरौटी रकम दाखिला गरेको देखिएन। सो सम्बन्धमा सम्मानित इजलासबाट यकिन गरी नियमानुसार हुने नै छ भन्ने बहस समेत सुनियो ।

१९. करदाता पुनरावेदकले पुनरावेदन पत्र दर्ता गर्दा पेश गरेका मिसिल सम्लग्न कागजात तथा कर निर्धारणको फोटोकपी पत्र र अप्रमाणित फोटोकपी भौचरहरु हेर्दा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिम धरौटी नराखि पुनरावेदन दर्ता नलाग्ने प्रस्तुत पुनरावेदन दर्ता भएको हो होइन यकिन गर्न मिसल सम्लग्न प्रमाण कागजातको थप अध्ययन गर्नु पर्ने देखियो ।
२०. मिसिल सम्लग्न प्रचलित कानून अनुसार पुनरावेदन पत्र साथ पेश गर्नु पर्ने प्रमाण कागजातको अध्ययन गर्दा मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा ३१क को उपदफा (६) मा तोकिएबमोजिम प्रशासकीय पुनरावलोकनको लागि मिति २०७५/०३/१४ मा निवेदन दिँदा विवादरहित कर रु.४,७१०।- र विवादित कर रु.१०,२९,४१०।- को ३३ प्रतिशतले हुने रु.३,३९,७०५।३० समेत रु.३,४४,४१५।-दाखिला गर्नु पर्नेमा भौचर नं.०३१६६५४२ र भौचर नं.०३१६६५४२ मिति २०७५।०३।०७ मा राजस्व शिर्षक नं.११४१३ (मूल्य अभिवृद्धि कर -बस्तु विक्री र वितरण संकलन) मा दाखिला भएको रु.३,४४,८००।- को अप्रमाणित फोटोकपी भौचरबाट देखिएको छ। ऐ. ऐनको दफा ३३ तथा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) को खण्ड (क) अनुसार राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्ने पर्ने विवादित करको पचास प्रतिशतले हुने रु.५,१४,७०५।- धरौटी प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि निवेदन दिएको मिति २०७५।०३।१४ पश्चात भौचर नं.०३२६७७०० मिति २०७७।०४।११ राजस्व शिर्षक नं.३३११३ (मूल्य अभिवृद्धि कर -बस्तु विक्री र वितरण संकलन) बाट सर्वसञ्चित कोषमा दाखिला भएको, पुनरावेदकले धरौटी भनेको राजस्व रु.१,७०,०००।- गणना गर्दा पनि नपुग भएको रु.३,४४,७०५।- को बैंक भौचर तथा प्रमाण मिसलमा सम्लग्न रहेको पाइएन।
२१. राजस्व न्यायाधिकरणमा करदाताले पुनरावेदन दर्ता गर्न दाखिला गर्नु पर्ने रकम सम्बन्धमा प्रचलित ऐन तथा नियमहरुमा भएको व्यवस्था अनुसार प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि निवेदन दर्ता गर्दा दाखिला गर्नु पर्ने राजस्व (कर) रकम र राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्नु पर्ने धरौटी कर निर्धारण गर्ने अधिकृतले तोकिएको कार्यालयमा अनिवार्य रूपमा राख्नु पर्ने र धरौटी नराखी पुनरावेदन लाग्ने छैन भनि राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) मा स्पष्ट उल्लेख छ। प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि निवेदन दिनु अघि राजस्व शिर्षक मार्फत संघीय सर्वसञ्चित कोषमा दाखिला भई रोक्का समेत नराखेको रकमलाई धरौटीको रूपमा गणना

गर्नुलाई प्रचलित कानूनको पालना भएको मात्र सकिएन। राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्ने पर्ने धरौटी कर कार्यालयले सम्बन्धित करदाताको तिर्नु पर्ने कर दायित्वमा स्वतः प्रणाली (System) ले मिलान गर्ने भएकोले राजस्व खातामा दाखिला भएको त्यस्तो रकमलाई धरौटीको रूपमा गणना गर्दा एउटै रकमको दोहोरो गणना हुने हुन्छ। राजस्व खातामा दाखिला भएको रकम रोक्का राख्ने स्वफ्टवेयर प्रणाली आन्तरिक राजस्व विभाग/कार्यालयमा नभएको र राजस्वको फोटोकपी अप्रमाणित भौचर पेश गरेको अवस्थामा त्यस्तो भौचर तथा पत्रमा उल्लेख गरेको रकमलाई धरौटी हो भनि पुनरावेदन दर्ता गर्दा दाखिला गर्नु पर्ने धरौटी हो भनि गणना गर्न मिल्ने देखिएन। अतः धरौटी सम्बन्धी विवादमा सर्वोच्च अदालतबाट संवैधानिक परीक्षण भई जारी भएका निम्न उत्प्रेषण आदेश, प्रतिपादित नजिर तथा सिद्धान्त समेतको विश्लेषण गरी संक्षिप्त तथ्य सहित प्रस्तुत मुद्दाको ठहर यस प्रकार रहेको छः-

२२. मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ बमोजिम शुरू कार्यालयबाट निर्धारित (विवादित) कर रकमको पचास प्रतिशतले हुने रकम र जरिवानाको रकम त्यस्तो निर्धारण गर्ने वा जरिवाना गर्ने अधिकृतले तोकिएको कार्यालयमा धरौटी नराखी पुनरावेदन लाग्ने छैन भन्ने व्यवहारा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) को (क) मा स्पष्टसँग उल्लेख छ। ऐनको सो व्यवस्था बमोजिम पुनरावेदन पत्र दर्ता गर्न राख्नु पर्ने धरौटी आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०६४को नियम ६२, हाल आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ को नियम ६३ बमोजिमको धरौटी खातामा दाखिला गरी पुनरावेदन दर्ता गर्दाका बखत राखिएको धरौटीको गोश्वारा र व्यक्तिगत धरौटी खातामा अभिलेखाङ्कन गरी अद्यावधिक गरी राख्नु पर्ने हुन्छ। आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०६४ को नियम ६३ हाल आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ को नियम ६२ को देहाय खण्ड (क) मा नेपाल सरकारलाई बुझाउनु पर्ने राजस्व अग्रिम रूपमा बुझाउन र खण्ड (ख) मा नेपाल सरकारलाई बुझाउनु पर्ने राजस्व कति बुझाउनु पर्ने भन्ने निर्णय नहुँदै त्यस्तो राजस्व रकम अग्रिम रूपमा बुझाउनु परेमा धरौटीको रूपमा राख्नु पर्ने उल्लेख छ।

२३. राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) मा उल्लेख भए अनुसार पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्नु पर्ने धरौटी रकम सन्दर्भमा सम्मानित सर्वोच्च अदालतमा सूर्य टोवाको कम्पनी प्रा.लि. को तर्फबाट सञ्चालक हर्ष एम दर र ऐ. कम्पनीको शेयरवाला शशीराज पाण्डे समेत विरुद्ध राजस्व न्यायाधिकरण काठमाण्डौ समेत भएको राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) को खण्ड (ख) को व्यवस्था संविधानको धारा ७३ समेत सँग बाझिएकोले धारा ८८ को उपधारा (१) अनुसार अमान्य र बदर घोषित गरिपाउन भनी दिएको रिट नं. २०६३-WS-

००१३, २०६३-WS-००१४, २०६३-WS-००१५, २०६३-WS-००१६ र २०६३-WS-००१७ समेतका रिट निवेदनमा "राजस्व न्यायाधिकरणका श्रेस्तेदारको मिति २०६४।१२।८ को दरपीठ आदेश र उक्त दरपीठ सदर गरेको राजस्व न्यायाधिकरणको आदेश बदर गरी विना धरौटी पुनरावेदन पत्र लिई कानून बमोजिम निर्णय गर्नु भन्ने राजस्व न्यायाधिकरणका नाउँमा परमादेश जारी गरी पाऊँ, अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ को दफा २३ मा महानिर्देशकको निर्णय उपर पुनरावेदन गर्दा धरौटी राख्नु पर्ने कुनै कानूनी व्यवस्था नगरिएको तथा ऐनको दफा २४ ले यस ऐनलाई अन्य कानून भन्दा माथिल्लो स्तरमा राखेकोले ऐनको सर्वोच्चताका आधारमा पनि धरौटी राख्नु पर्ने राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) खण्ड (ख) को व्यवस्था संविधानको धारा ७३ समेतसँग बाझिएकोले धारा ८८ को उपधारा (१) अनुसार अमान्य र बदर घोषित गरी प्रस्तुत निवेदनलाई अग्राधिकारमा पेशी चढाई पाउँ" भन्ने दावी रहेकोमा सो दावीका सम्बन्धमा सम्मानित सर्वोच्च अदालतको मिति २०६६।१२।१९ मा "संविधानमा रहेको 'कानून बमोजिम बाहेक कर लगाउन वा ऋण लिन नपाइने' भन्ने वाक्यांशसँग बाझिएको भन्ने देखिन आएन, अमान्य र बदर घोषित गरी पाउँ भनी दावी लिएको राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) को व्यवस्था संविधानको कुनै पनि प्रावधानसँग बाझिएको नदेखिँदा सो हदसम्म प्रस्तुत निवेदन खारेज हुन्छ" भन्ने आदेश भई रिट निवेदन खारेज भई ऐनको दफा ९ को कानूनी व्यवस्थाको संवैधानिक परीक्षण समेत भएको छ।

२४. यसै गरी राजस्व न्यायाधिकरण काठमाण्डौमा पुनरावेदन दर्ता नं ०७५-RB-०२३० आयकर (२०७०/०७१) दर्ता भएको आयकर ऐन, २०५८ को दफा १०१ को उपदफा (१) बमोजिम लक्ष्मी स्टिल्स प्रा.लि. को संशोधित कर निर्धारण भई थप कर निर्धारण भएकोमा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिमको धरौटी राखी पुनरावेदन गर्नु पर्नेमा मिसिलमा संलग्न दाखिला भौचर तथा आयकर ऐन, २०५८ को दफा १०२ बमोजिमको सूचना पत्र समेतका विवरणहरूका आधारमा रु.५१,७८,७४६।७० नपुग भएको देखिएको धरौटी रकम १५ दिन भित्र जम्मा गर्न लगाई आदेश बमोजिमको काम सम्पन्न भएपछि वा अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्ने भन्ने यसै न्यायाधीकरणबाट आदेश भएको छ। सो आदेश उपर लक्ष्मी स्टिल्स प्रा.लि.ले सर्वोच्च अदालतमा दायर रिट नं. ०७७-WO-००४२ को निवेदन उपर मिति २०७७।४।१६ मा सर्वोच्च अदालतबाट जारी भएको उत्प्रेषण आदेश अनुसार सो मुद्दाको हकमा आयकर ऐन, २०५८ बमोजिम अनिवार्य रूपमा दाखिला गर्नु पर्ने ऐनको दफा ९४, ९९, १००, १०१ र दफा ३१क को उपदफा (६) मा तोकिए अनुसार समेत कर राजस्व खातामा दाखिला गरी आय विवरणसाथ दाखिला भएको देखिएको

रु.७६,३५,६१४।- भएको सन्दर्भमा हेर्दा मिति २०७६।११।१२ को (शुल्क र व्याजलाई जरिवाना मानी सो रकमको राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिम शतप्रतिशत धरौटी माग गर्दा पचास प्रतिशत मात्र धरौटी राख पाउनु पर्ने भनी भएको विवाद) विवादित आदेशको यथावत कार्यान्वयन भएमा निवेदकलाई अपूरणीय क्षति पुग्न जाने देखिएकोले उक्त विवादको निरोपण नहुँदासम्म राजस्व न्यायाधिकरणमा परेको पुनरावेदन सम्बन्धी काम कारवाही नरोक्नु, पुनरावेदन दर्ता र सुनुवाई प्रकृया अगाडि बढाउनु भन्ने उक्त निवेदन उपर सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट उत्प्रेषण आदेश भएको छ।

२५. सर्वोच्च अदालतबाटै ०७२-RB-०४७० आयकर (२०६१/०६२) पुनरावेदक ठूला करदाता कार्यालय प्रत्यर्थी सूर्य नेपाल प्रा.लि. विरुद्धको मुद्दामा मिति २०७४।१०।२९ गते भएको फैसला अनुसार "राजस्व न्यायाधिकरणले गरेको आयकर ऐन, २०५८ को दफा ११५ को उपदफा (६) बमोजिमको प्रक्रिया पुरा गर्नु नपर्ने भनी गरेको व्याख्या कार्यविधि कानूनको सिद्धान्त विपरीत हुन्छ। कारवाही हुँदाका बखत कार्यान्वयनमा नै नरहेको कानूनी व्यवस्था आकर्षित हुने भनी राजस्व न्यायाधिकरण, काठमाण्डौबाट भएको फैसलालाई न्यायोचित भन्न मिलेन। अतः विवेचित तथ्य सिद्धान्त एवं प्रमाणको आधारमा आयकर ऐन, २०५८ को दफा ११५ उपदफा (६) को व्यवस्था आर्थिक अध्यादेश २०६१/०६२ बाट खारेज भई धरौटी राख्ने व्यवस्था नगरेकोले आन्तरिक राजस्व विभागको निर्णय बदर गरी अब जो जे बुझ्नु पर्छ बुझी पुनः यकिन निर्णय गर्नु भनी राजस्व न्यायाधिकरण, काठमाण्डौबाट भएको फैसलालाई कानूनसम्मत मान्न मिलेन। उक्त फैसला बदर भई उल्टी हुने ठहर्छ" भनिएको छ।

२६. उल्लिखित सर्वोच्च अदालतबाट रिट नं. ०७२-RB-०४७० आयकर (२०६१।६२) र माथि उल्लिखित रिट नं २०६३-WS-००१३ देखि २०६३-WS-००१७ समेतका रिट निवेदनमा भएको फैसलाका आधारमा प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि निवेदन दिँदा मूल्य अभिवृद्धिकर ऐन, २०५२ को दफा ३१क को उपदफा (६) मा तोकिए बमोजिमको रकम दाखिला गरेपछि मात्र प्रशासकीय पुनरावेदन लाग्ने र राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिमको धरौटी जम्मा गरेपछि मात्र प्रशासकीय पुनरावलोकनको निर्णयको विरुद्धमा राजस्व न्यायाधिकरणमा मुद्दा लाग्ने व्यवस्था भएकोले ऐनमा स्पष्टरूपमा तोकिएको र सम्मानित सर्वोच्च अदालतका उल्लिखित फैसलामा उल्लेख भए अनुसार नै कर रकम र धरौटी रकम दाखिला भएको प्रमाण संलग्न गराएर मात्र दर्ता प्रकृया अगाडि बढाउनु पर्ने देखिन्छ।

२७. सर्वोच्च अदालतको मिति २०६६।१२।१९ को आदेशबाट समेत संवैधानिक परीक्षण भई सदर ठहरिएको राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१)

“प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐन अन्तर्गत न्यायाधिकरणमा वा उच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्दाका देहायबमोजिम धरौटी नराखी पुनरावेदन लाग्ने छैन” भन्ने व्यवस्था रही ऐ. को खण्ड (क) मा मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ राख्नु पर्ने विवादरहित कर बाहेकको थप निर्धारित (विवादित) कर रु.१०,२९,४१०/- को पचास प्रतिशतले हुने धरौटी रु.५,१४,७०५।- दाखिला गर्नु पर्नेमा भौचर नं.०३२६७७०० मिति २०७७।०४।११ राजस्व शिर्षक नं.३३११३ (मूल्य अभिवृद्धि कर -बस्तु विक्री र वितरण संकलन) बाट सर्वसञ्चित कोषमा दाखिला भएको, पुनरावेदकले धरौटी भनेको राजस्व रु.१,७०,०००।- गणना गर्दा पनि नपुग भएको रु.३,४४,७०५।- समेतको पुनरावेदन धरौटी दाखिलाको सक्कल बैक भौचर वा निस्सा १५ दिनभित्र पुनरावेदकलाई दाखिला गर्न लगाई सो आदेश बमोजिमको काम सम्पन्न भएपछि वा सो अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्ने आदेश गर्नु उपयुक्त हुने राय म लेखा सदस्यबाट राख्दा मेरो उक्त रायमा असहमति जनाउँदै माननीय अध्यक्ष र राजस्व सदस्यबाट फैसला गर्ने निर्णय भएकोमा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिम हुने रु.५,१४,७०५।- धरौटी नराखी पुनरावेदन दर्ता नलाग्ने पुनरावेदन दर्ता भएको प्रस्तुत मुद्दाको राय/ठहर सहितको उक्त फैसलामा सहमत हुन सकिएन।

२८. अतः राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिम पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्नु पर्ने धरौटी सम्बन्धमा आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०६४ को नियम ६३ हाल आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ को नियम ६२, सर्वोच्च अदालतबाट रिट नं २०६३-WS-००१३ देखि २०६३-WS-००१७ समेतका रिट निवेदन र मुद्दा नं.०७२-RB-०४७० आयकर (०६१/०६२) का फैसलामा भएको व्याख्या, विश्लेषण र प्रतिपादित सिद्धान्त तथा ठहर समेत बमोजिम पनि अनिवार्य रूपमा राख्नु पर्ने धरौटी नराखी दर्ता भएको पुनरावेदनको तथ्य भित्र प्रवेश गरी निर्णय गर्नु पर्ने औचित्य नै नभएकोले प्रस्तुत मुद्दामा माननीय अध्यक्ष तथा कानून सदस्य र राजस्व सदस्यबाट पुनरावेदक करदाता कर्माचार्य ब्रदर्स स्थायी लेखा नं. ३०००१२७७० ले सुर्य नेपाल प्रा.लि. बाट विजक न. ३१०८६ बाट खरिद गरेको चुरोट विक्रेताको गोदाममा नष्ट भई करदाता सम्म नआपुगेको तथ्यलाई स्वीकार गरिसकेपछि बस्तुको मूल्य विक्रेताबाट फिर्ता पाएको तर सरकारको खातामा गई सकेको मूल्य अभिवृद्धि कर बापतको रकम करदाताले कानूनको म्याद भित्रै क्रेडिट दावी गरेकोमा त्यसलाई ईन्कार गरी कट्टी दिन नमिल्ने भनी शुरु ठुला करदाता कार्यालयका प्रमुख कर प्रशासकले मिति २०७५।०२।२७ मा गरेको निर्णय र सो निर्णयलाई सदर गर्ने गरी आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशकबाट मिति २०७६।१०।२२ मा

भएको निर्णय समेत मिलेको नदेखिँदा उल्टी हुने ठहर्छ। " भनि उल्टी हुने गरी भएको फैसलामा सहमत हुन नसकी देहाय बमोजिम फरक राय सहितको ठहर गर्दछु:

२९. यसमा स्थायी लेखा नं ३०००१२७७० भएका पुनरावेक करदाता कर्माचार्य ब्रदश्लि यस न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन दर्ता गर्दा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन,२०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) अनुसार अनिवार्य रूपमा दाखिला गर्नुपर्ने पुनरावेदन धरौटी रु.५,१४,७०५।- दाखिला गरेको पाइएन। अतः थप निर्धारित कर रु.१०,३४,१२०।- मध्ये विवादित कर रु.१०,२९,४१०।-को पचास प्रतिशतले हुने रु.५,१४,७०५।- धरौटी दाखिला नगरी दर्ता लाग्नै नसक्ने पुनरावेदन दर्ता भएको पाइएकोले राजस्व न्यायाधिकरण ऐन,२०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिम रु.५,१४,७०५।- धरौटी दाखिला वेगर दर्ता भएको प्रस्तुत मुद्दाको तथ्य भित्र प्रवेश गरी निर्णय गर्नु पर्ने औचित्य नै नभएको अवस्थाका कारण "माननीय अध्यक्ष तथा राजस्व सदस्यको सरकारी खातामा गई सकेको मू.अ.कर वापतको रकम करदाताले कानूनको म्याद भित्रै क्रेडिट दावी गरेकोमा त्यसलाई इन्कार गरी क्रेडिट कट्टी दिन नमिल्ने भनि सुरु ठूला करदाता कार्यालयका प्रमुख कर प्रशासकले मिति २०७५।२।२७ मा गरेको निर्णय र सो निर्णयलाई सदर गर्ने गरी आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशकबाट मिति २०७६।१०।२२ मा भएको निर्णय समेत मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई वदर हुने ठहर्छ" भनी भएको फैसलामा सहमत हुन सकिएन प्रस्तुत मुद्दा दर्ता गर्दा कै बखत देखि खारेज हुने ठहर्छ। करदाताको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन।

(पुष्प प्रसाद गुरागाईं)
लेखा सदस्य

फैसला तयारीमा सहयोग गर्नुहुने:-

इजलास अधिकृत: श्री भिष्म भट्टराई

इति सम्बत २०७९ साल असार १६ गते रोज ५ शुभम.....

प्रमाणिकरण मिति:-

प्रमाणिकरण गर्ने:-

राजस्व न्यायाधिकरण काठमाण्डौको छाप